

ӨОЖ 372.3
FTAMP 14.23.09

DOI 10.52301/1991-0614-2025-4-70-90

А.Д. Жомартова¹, А.Ж. Бахралинова^{2}, А.А. Илюбаева²*

¹ Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан Республикасы

² Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар, Қазақстан Республикасы
87013271319@mail.ru

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕДЕГІ ҚОРШАҒАН ОРТАМЕН ТАНЫСТЫРУҒА АРНАЛҒАН ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕНДІ ҚОЛДАНУ

Аннотация. Ғылыми мақалада жаңартылған білім беру негізінде мектеп жасына дейінгі балаларға арналған «Қоршаған ортамен таныстыру» оқу-әдістемелік кешенін әзірлеу, құрастыру және қолдану мәселелері қарастырылды. Мақаланың мақсаты- мектепке дейінгі мекемеде ұйымдастырылған іс-әрекетте оқу- әдістемелік кешенді қолдануда педагогтарға әдістемелік көмек көрсету. Мақалада әлеуметтік- эмоционалды дағдыларды қалыптастыру мақсатында мектеп жасына дейінгі балалармен мектепке дейінгі ұйымда қоршаған ортамен танысуды оқыту әдістемесінің өзекті мәселелері егжей-тегжейлі зерттелген. Оқырмандардың назарына мектепке дейінгі білім беру мекемесінде қоршаған ортамен таныстыру бойынша оқытудың инновациялық, тиімді әдістері ұсынылды, технологиялық карталар, өткен материалды бекіту мақсатында дидактикалық материал ұсынылды. Мақалада осы жұмыстың ғылыми және практикалық маңыздылығының қысқаша сипаттамасы келтірілген.

Ғылыми маңыздылығы – әдістемелік құралдарды жазудың жаңа тәсілдерін анықтау және олардың оқу құралдарын жазу мысалында олардың тиімділігін арттыру болып табылады. Өзекті шешімдер, қорытындылар мен нәтижелер, болашақта тәжірибеде қолдану мүмкіндігі туралы ұсыныстар мақаланың қорытындысында нақты көрсетілген.

Мақаланың практикалық маңыздылығы – бұл зерттеу тәжірибелі тәрбиешілерге, мектепке дейінгі мекемелердің әдіскерлеріне пайдалы болатыны анық. Зерттеу тақырыбы бойынша тұжырымдар жасалды. Бұл жұмыс мектепке дейінгі педагогика әдістемесін дамытуға үлес қосады.

Кілтті сөздер: мектепке дейінгі жастағы балалар, оқу-әдістемелік кешен, әлеуметтік-эмоционалдық дағдылар, бағдарлама, қоршаған орта, зерттеу.

Кіріспе

Еліміздің білім беру жүйесіндегі реформа жас ұрпақтың әрқайсысының жеке тұлға ретінде қалыптасуында маңызды мәселелерді шешудің түрлі жолдарын қарастыруды көздейді. Бұл бетбұрыс әлемдік жаһандану заманына алғашқы қадам

болып табылады. Әр жас өркеннің азамат болып қалыптасуын қамтамасыз ететін қоғамдағы негізгі де жауапты сала, ол білім беру жүйесі.

Елдің елдігін сақтап, көркейтетін, басқа елмен терезесін тең етіп өркендететін, сондай-ақ болашағын айқындап та беретін осы білім беру ісі.

Қазақстан Республикасында қазіргі даму кезеңінде мектепке дейінгі білім беру жүйесіне жаңа тәсілдерді және оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа тиімді нысандарын іздестіруді талап ететін терең әлеуметтік-экономикалық өзгерістер орын алуда.

Еліміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама болды. Оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Білім беру парадигмасының ауысуы, оның тұжырымдамалық негіздерін қайта бағалау, білім беру максаттарын, міндеттерін, мазмұнын қайта пайымдау жалпы білім беру жүйесінде және оның мектепке дейінгі буынында көптеген өзгерістер болуда. Жас ұрпаққа білім беру мәселесі отбасынан бастап, еліміздің қоғамдық жүйесін толық қамтиды, сондай-ақ оның әрбір мүшесін бейжай қалдырмайды. Мұнда мектепке дейінгі тәрбиенің рөлі ерекше орын алады.

Тәрбиелеу-білім беру процесінде:

- әр баланың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу жүзеге асырылады;

- балалардың құқықтарын, өмірін қорғау, денсаулығын нығайту қамтамасыз етіледі; салауатты өмір салтының негіздері, қауіпсіз өмір сүру дағдылары, қимыл-қозғалыс, бейімделу, коммуникативтік, әлеуметтік-эмоционалды, когнитивтік дағдылар, өзіне, отбасына, құрдастарына, қоршаған ортаға адамгершілік қарым-қатынасы, тәрбиеленушілердің қарым-қатынас мәдениеті, ұлттық бірегейлік пен азаматтық негіздері, патриотизм қалыптасады [1].

Балабақша – балаларды қоғамда өмір сүруге үйрететін алғашқы әлеуметтік институт болып табылады. Дәл осы жерде баланың қоршаған адамдармен дербес байланысы жүзеге асады, ол қарым-қатынас жасауды және өзара әрекеттесуді үйренеді.

Қазіргі уақытта ғылыми зерттеулер саласында, білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер мектепке дейінгі ұйымдардың алдында бала тұлғасын жан-жақты дамыту, баланы жоғары сапалы деңгейде тәрбиелеу міндеттерін қояды. Бұл міндеттерді шешу жаңартылған білім мазмұны арқылы жүзеге аспақ.

Білім мазмұнын жаңарту – білім беру бағдарламасының құрылымы мен мазмұнын, оқыту мен тәрбиелеудің әдістері мен тәсілдерін қайта қарастыру бо-

лып табылады. Сондықтан да мектепке дейінгі білім беру үрдісінің мазмұны жаңа әдістер мен педагогикалық технологияларды қолданумен ерекшеленеді.

Білім беру жүйесін реформалау өскелең ұрпақтың әрбір өкілін толыққанды тұлға ретінде қалыптастыруға мүмкіндік беретін түрлі шешімдерді іздеуге бағытталған. Бұл маңызды кезең жаһандану дәуірінің бастапқы нүктесі болды. Білім-жас ұрпақтың азамат ретінде қалыптасуында маңызды рөл атқаратын қоғамның негізгі және жауапты саласы.

Елдің әлеуетін сақтайтын және нығайтатын білім беру қызметі оның басқа мемлекеттермен қатар дамуы мен өркендеуін қамтамасыз ете алады, сондай-ақ оның болашағын анықтай алады.

Қазақстан Республикасында қазіргі әлеуметтік-экономикалық өзгерістер жағдайында мектепке дейінгі білім беру жүйесіне жаңа тәсілдерді іздеу және оқу процесін ұйымдастырудың неғұрлым тиімді нысандарын енгізу қажеттілігі туындайды.

Білім беру жүйесіне енгізілген жаңартылған білім беру бағдарламасы қазіргі заман талаптарына бейімделген. Оны жүзеге асыру барысында оқытудың дәстүрлі тәсілдері өзгерді: білім беру мазмұны жаңартылды, тәрбие мен оқыту процесіне жаңа әдістер мен көзқарастар пайда болды. Білім беру парадигмасын және оның тұжырымдамалық негіздерін қайта қарау, мақсаттар мен міндеттерді нақтылау, сондай-ақ білім беру жүйесінің мазмұнын өзгерту мектепке дейінгі білім беруді қоса алғанда, барлық буындарға әсер етеді. Өскелең ұрпақты тәрбиелеу тек білім беру мекемелерінің ғана емес, сонымен бірге отбасынан бастап бүкіл қоғамның міндетіне айналады. Бұл жерде мектепке дейінгі тәрбие ерекше рөл атқарады.

Тәрбие-білім беру қызметі процесінде:

– әр баланың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, балаларды жан-жақты дамыту және олардың әлеуетін жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде ашу үшін жағдайлар жасалады;

– құқықтарды қорғау, денсаулықты нығайту, салауатты өмір салты мен қауіпсіз мінез-құлық негіздерін қалыптастыру, қозғалыс, бейімделу, коммуникативтік, әлеуметтік-эмоционалдық, когнитивтік дағдыларды дамыту, сондай-ақ өзіне, отбасына, құрдастарына және қоршаған ортаға адамгершілік қатынасты дамыту қамтамасыз етіледі;

– ұлттық бірегейлік, азаматтық және патриотизм негіздері қалыптасады.

Балабақша-бұл бала қоғамдағы өзара әрекеттесу дағдыларын игеретін алғашқы әлеуметтік институт. Дәл осы жаста айналадағы адамдармен қарым-қатынас пен қарым-қатынас негіздері қаланады.

Ғылыми зерттеулер мен білім беру саласындағы заманауи өзгерістер мектепке дейінгі мекемелердің алдына баланың жеке басын жан-жақты дамыту және

тәрбиенің жоғары деңгейін қамтамасыз ету міндетін қояды. Бұл мақсаттарға білім беру бағдарламаларының жаңартылған мазмұны арқылы қол жеткізіледі [2].

Білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламалардың құрылымы мен мазмұнын, сондай-ақ оқыту мен тәрбиелеудің әдістері мен әдістерін қайта қарауды көздейді. Мектепке дейінгі білім берудің заманауи процесі инновациялық әдістер мен педагогикалық технологияларды қолдануға негізделген, бұл оны тиімдірек және баланың дамуына бағытталған етеді.

Материалдар және әдістер

Мектеп жасына дейінгі балаларды қоршаған әлем арқылы тәрбиелеу мүмкіндігі туралы ойлар алғашқы рет танымал шетелдік және Ресейлік ғалымдарға тиесілі, олардың ішінде: Я.А. Коменский, А.С. Макаренко, И.Г. Песталоцци, Ж.Ж. Руссо, В.А. Сухомлинский, К.Д. Ушинский, Ф. Фребель, С.Т. Шацкий және басқалар. В.И. Мяснищев пен Л.С. Игнаткинаның еңбектерінде адам мен табиғат арасындағы қарым-қатынас мәселесінің теориялық және әдістемелік аспектілері көтерілген [5]. Мектеп жасына дейінгі балаларда табиғат туралы білім жүйесін қалыптастыру принциптері және олардың табиғи ортадағы жұмысының толыққанды даму мүмкіндіктерінің ауқымымен байланысты мәселелері келесі авторлардың еңбектерінде көрінеді: С.А. Веретенникова, Н.К. Крупская, В.Г. Нечаева, С.Н. Николаева, Д.В. Сергеева, Е.И. Тихеева сонымен қатар отандық ғалымдар да А.А. Бейсенбаева, И.Н. Нугуманова, А.К. Сатова, Е.Н. Туленкова жан-жақты қарастырған.

Зерттеуді жүргізу кезінде келесі зерттеу әдістері қолданылды: психологиялық педагогикалық әдебиеттер мен ғылыми әдістемелік материалдарды шолуда зерттелетін мәселе бойынша талдау мен синтездеу, салыстыру, жіктеу, жалпылау, бақылау, жүйелеу, әңгімелер сияқты эмпирикалық әдістер және эксперименттік жұмыс барысында алынған сапалы деректерді талдаудың басқа әдістері [3].

Зерттеу барысында білім беру мәселелерінің жаңа тәсілдеріне, инновациялық әдістемелер мен жаңа әдістемелік әдебиетке көп назар аударылды. Қоршаған ортамен таныстыруда үнемі жаңа материалдармен толықтырылды. Қазіргі уақытта қоршаған ортаның таңғажайып әлемі туралы ақпаратқа көп көңіл бөлінуде [4].

Нәтижелер

Балабақшада педагогикалық бағдарламаны әзірлеу және іске асыру кезінде басты назар ұлттық құндылықтарды қалыптастыруға және әр баланың жеке дағдыларын дамытуға бағытталған. «Дене қасиеттерін дамыту», «Коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру», «Таным және зияткерлік даму», «Шығармашылық өзін-өзі көрсету және зерттеу белсенділігі», сондай-ақ «Әлеуметтік-эмоционалдық қалыптасу» сияқты білім беру бағыттары шеңберінде өзекті талаптарға сәйкес келетін ұлттық тәрбиеге инновациялық технологиялар мен заманауи тәсілдер енгізілуде.

Заманауи әдістер мен технологияларды қолдану балалардың қызығушылығын оятуға және олардың білім беру процесіне қатысуын арттыруға көмектеседі. Осылайша, «әлеуметтік-эмоционалдық қалыптасу» бағыты аясында оқытудың белсенді әдістері қолданылады, соның ішінде миға шабуыл, Диалогтар ұйымдастыру, ұжымдық шығармашылық қызмет, басқатырғыштар жасау, синквейндер құру және басқа тәсілдер. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудағы әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды дамытудың міндеттерін жүзеге асыру үшін біз қоршаған ортамен таныстырудан мектепалды топтарына арналған әдістемелік нұсқаулық әзірледік.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды дамытудың мақсаты мен мазмұнына келетін болсақ:

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуға арналған стандартты білім беру бағдарламасының мазмұны балаларда қоршаған әлеммен тиімді қарым-қатынас жасау үшін қажетті зерттеу және танымдық іс-әрекеттің негізгі дағдыларын дамытуға бағытталған. Осы Әдістемелік құрал шеңберінде мынадай аспектілер көзделеді:

- қоршаған әлеммен танысу, табиғи және тұрмыстық объектілерді бақылау, тірі және жансыз табиғат құбылыстарын зерттеу;
- әртүрлі материалдарды пайдалана отырып эксперименттік тәжірибелер жүргізу;
- мұғалімнің тақырыптық мәтіндерді оқуы және тиісті ақпарат беруі;
- кітаптарды, иллюстрацияларды зерттеу, оқуды талқылау;
- ойын әрекеті қарым-қатынас құралы және қоршаған әлемді тану құралы ретінде.

Балалардың объектілермен белсенді қарым-қатынас жасауына ерекше назар аударылады: олардың қасиеттерін зерттеді, талдады, сұрақтар қойды, оларға жауап тапты және алған білімдерін ойын әрекетінде қолданды. Нұсқаулықта баланың өзін тұлға ретінде тануын қалыптастыру үшін оңтайлы жағдайлар жасалған («Мен»).

Мектепке дейінгі мекемелерде білім беру қызметін ұйымдастыру дайындық топтарындағы балалардың мүдделерін ескере отырып жүргізіледі. Ол интеграцияланған немесе жеке болуы мүмкін және күні бойы жүзеге асырылады.

Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастырудың мақсаты:

- ерекше қажеттіліктері бар балаларды қоса алғанда, тәрбиеленушілердің табысты әлеуметтенуін қамтамасыз ету;
- балаларды қоғамның, отбасының және мемлекеттің әлеуметтік-мәдени нормалары мен дәстүрлеріне интеграциялау;
- рухани-адамгершілік құндылықтарды дамыту.

Әлеуметтік-эмоционалды дамудың негізгі міндеттері:

– Қоғамның әлеуметтік және моральдық нормаларына, дәстүрлеріне және жалпыадамзаттық құндылықтарға баулу.

– Тәуелсіздікті қалыптастыру, өмірлік жағдайларды шеше білу, басқаларға құрметпен қарау, сондай-ақ эмпатия мен эмпатия көрсету қабілеті.

– Моральдық нормаларға сәйкес келетін адамгершілік қасиеттер мен іс-әрекеттерді көрсету үшін қажетті дағдыларды дамыту.

– Отанның тарихы мен мәдениеті туралы білімді кеңейту, Туған жерге құрметпен қарауға тәрбиелеу.

– Әр түрлі еңбек түрлеріне және кәсіптерге қызығушылықты қалыптастыру, сондай-ақ оларға құрметпен қарау.

– Шығармашылық ойлауды дамыту.

– Балалардағы әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру кезеңдері:

– Негізгі әлеуметтік дағдыларды және өзін-өзі оқытуды меңгеру.

– Мінез-құлықтың моральдық нормалары мен жалпыадамзаттық құндылықтарды игеру.

– Отбасына қатыстылық сезімін нығайту, қазақ халқының және басқа да халықтардың тарихы мен мәдениетін құрметтеу.

– Еңбекке, әртүрлі кәсіптерге және олардың қоғам өміріндегі маңыздылығына деген қызығушылықты ояту [1, б. 10].

Еліміздің ертеңгі болашағы жас ұрпақ болғандықтан, оларға терең де сапалы білім беруде қолданылатын әдістемелік нұсқаулықтарды, құралдарды құрастыру бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр.

Мемлекетімізде болып жатқан өзгерістерден білім беру саласы шет қала алмайды. Сондықтан қазіргі уақытта әдістемелік көмек ретінде шығарылып отырған әдістемелік құрал, нұсқаулықтардың жаңа әдіс-тәсілдері қарастырылып, енгізілуде.

Мектепке дейінгі балалық шақта ойын әрекетімен қатар, біліктер мен дағдыларды игеру процесі ғана емес, сондай-ақ, ізденіс ретінде баланың білімді өзі немесе ересек адамның басшылығымен алуына, олардың дамуына ықпал ететін танымдық әрекет зор маңызға ие болады. Бұл әрекет ерте балалық кезеңде қалыптасады, алғашқыда балалар барлығын дәм сезу анализаторлары арқылы тексеріп, заттар мен қарапайым эксперимент жасайды. Мектепке дейінгі ересек жаста танымдық-зерттеу әрекеті балалардың заттармен эксперимент жүргізуінен және ересектерге қойылатын сұрақтарды (неге, не үшін, қалай?) ауызша зерттеуінен көрінеді. Бала эксперимент жүргізу барысында субъект ретінде, өз әрекетін дербес құрып, белсенділік танытады [5, б. 4].

Қоршаған ортамен таныстырудан әдістемелік нұсқаулық әзірлеуде келесі нормативтік-құқықтық құжаттар негізге алынды:

1. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік стандарты» (2018 ж. 31 қазандағы ҚР БҒМ № 604 бұйрығы, 2022 ж. 3 тамыздағы № 348 бұйрығына қосымша) [1, б. 1].

2. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына» 2012 жылғы 20 желтоқсандағы № 557 бұйрығы (өзгерістермен және толықтырулармен 2018 жылғы 10 қазандағы №556 бұйрығы) сәйкес әзірленді [5, б. 1].

Оқу-әдістемелік кешенді әзірлеу барысында білім алушылардың жас және психологиялық ерекшеліктері есепке алынды, материалды мазмұндаудың тиімді әдістері және оқытудың технологиялары қолданылды [6].

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің үлгі жоспарларында тәрбиеші балалармен жүргізілетін жұмыс түрін өзі таңдап, танымдық акпараттың қажетті көлемін өз қалауы бойынша анықтай алады және ұйымдастырылған іс-әрекеттің тақырыптарын, бөлімдерін, табиғи нысанын, ғылыми әдістемелік әдебиеттерін, дидактикалық материалдарды таңдаудағы әрекетін шектей алмайды [7].

Нұсқаулықтың бірегейлігін келесі ерекшеліктерден көруге болады:

1. Жаңартылған білім беру негізінде құрастырылып отыр.

2. Ұйымдастырылған іс-әрекеттерге кіріктірілген дағдыларды енгізілген.

Қысқаша айтып кетсек, кез келген іс-әрекетті алсақ, бала өлеңді тыңдау арқылы, сөздік ойындар арқылы коммуникативтік дағдылары, ал эксперименттер жасау арқылы танымдық дағдылары, қимылды ойындарды ойнағанда физикалық дағдылары дамып, сол білімдерді қағаз бетіне түсіріп шығармашылық қабілеттері дамиды. Мақсатымыз баланың жаңадан алған білімін шығармашылық игеру қабілетін, алынған материалды өңдеудегі зияткерлік дағдылары дамуын қамтамасыз ету.

3. Үлгілік оқу бағдарламасын негізге ала отырып, міндеттерін толықтай анықталып, сарапталып алынды.

4. Нұсқаулықта дидактикалық, логикалық ойындарды, сөздік ойындар жағдаяттарды қамтиды, яғни ойын, жағдаяттар арқылы баланың танымдылық, зияткерлік қызығушылықтарын дамытады.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың Үлгілік оқу бағдарламасының міндеттеріне сәйкес қоршаған ортамен таныстыру бағытында қамтылған 9 бөлім алынды:

1. Бала, оның отбасы, үйі.

2. Заттық әлем, кеңістікті бағдарлау.

3. Көлік, байланыс құралдары.

4. Еңбекке баулу.

5. Адамгершілік және патриоттық тәрбие.
6. Жол қозғалысы ережелері.
7. Табиғатпен таныстыру.
8. Жануарлар әлемі.
9. Қоғамдық орындарда мінез-құлық ережелері.

Берілген таблицада біз Үлгілік оқу бағдарламадағы әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды дамытудағы бөлімдерді мен қоршаған ортаны танудағы мектепалды топтарына арналған тақырыптарды ұсынып отырмыз (1-кестеде).

1 кесте – Қоршаған ортамен таныстырудағы тақырыптар

№	Бөлімдер	Ұсынылған тақырыптар
1	Бала, оның отбасы, үйі	№1 тақырып «Ең жақын адамдарым». №2 тақырып «Мен жақындарыма қалай көмектесемін»?
2	Заттық әлем, кеңістікті бағдарлау	№1 тақырып «Менің көшем». №2 тақырып «Заттар неден жасалынған»?
3	Көлік, байланыс құралдары	№1 тақырып «Тұрмыстық техника». №2 тақырып «Байланыс құралдары». №3 тақырып «Көліктер, ақылды мәшинелер».
4	Еңбекке баулу	№1 тақырып «Барлық мамандық қажетті, барлық мамандық маңызды». №2 тақырып «Балабақша қызметкерлерінің еңбегі».
5	Адамгершілік және патриоттық тәрбие	№1 тақырып «Қазақстан Республикасының рәміздері». №2 тақырып «Қазақстан халқының мәдениеті». №3 тақырып «Киіз үйдің жабдықтары». №4 тақырып «Достық- ұлы туымыз». №5 тақырып «Ғарышкер мамандығы».
6	Жол қозғалысы ережелері	№1 тақырып «Жол ережесін білейік». №2 тақырып «Жолдың жүріс бөлігі және біз».
7	Табиғатпен таныстыру	№1 тақырып «Алақай, күз келді». №2 тақырып «Тірі және өлі табиғат». №3 тақырып «Қыс қызығы». №4 тақырып «Көрікті көктем». №5 тақырып «Жайдарлы жаз». №6 тақырып «Туған өлкенің өсімдіктері». №7 тақырып «Жасыл дәріхана».
8	Жануарлар әлемі	№1 тақырып «Қазақстан аумағын мекендейтін жануарлар». №2 тақырып «Төрт түліктің пайдасы». №3 тақырып «Қысқы аңдардың тіршілігі».
9	Қоғамдық орындарда мінез-құлық ережелері	№1 тақырып «Табиғат аясында қауіпсіздік». №2 тақырып «Саябақта, орманда өзіңді қалай ұстау керек»?

Берілген бөлімдер арқылы балаға өзінің отбасы және оның мүшелері, түрлі мамандықтар, туған жер, жол жүру ережелері мен байланыс құралдардың қызметі, нанның дастарқанға келу жолы, қазақ халқының құндылықтары, заттардың қандай материалдан жасалғаны туралы түсінік беріледі. Оқу жылы 9 ай болатындығына байланысты 9 бөлім алынды [8]. Әдістемелік нұсқаулық Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасының міндеттеріне сай бала, оның отбасы, заттық әлем, байланыс құралдары, адамгершілік және патриоттық тәрбие, өсімдіктер және жануарлар әлемі, жол қозғалысы ережелері сияқты тақырыптар ескерілді. Күтілетін нәтижеге сай әзірленді. Әр бөлім жыл мезгіліне, мемлекеттік және ұлттық мерекелерге байланысты қамтылды.

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту Министрінің 2024 жылы 30 шілдедегі №194 бұйрығына сәйкес «Біртұтас тәрбие» бағдарламасының мазмұны жаңартылып, барлық білім беру ұйымдарына енгізілді [9].

«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы еліміздің болашақтағы негізгі сұлбасын «Әділетті Қазақстан – Адал азамат – Озық ойлы ұлт» деген үштаған ұғымымен үндеседі. Бағдарлама балалар мен жастардың бойында тәуелсіздік және отаншылдық, бірлік пен ынтымақ, әділдік пен жауапкершілік, еңбекқорлық пен кәсіби біліктілік, жасампаздық пен жаңашылдық, заң мен тәртіп құндылықтарын дарыту арқылы адал еңбек пен қоғам игілігін алдыңғы орынға қоятын, адал, әділетті азаматтарды тәрбиелеуге бағыт береді. Осыған байланысты әдістемелік нұсқаулықтан үлгі ретінде бір ұйымдастырылған іс-әрекеттің барысын келтіріп өтеміз [10].

Тақырыбы: «Киіз үй жабдықтары»

Мақсаты: киіз үйдің қазақ халқының мәдениетіндегі маңыздылығын түсінуге үйрету, оның құрылымы мен ішкі жай-күйін зерттеу.

Алдын ала жүргізілетін жұмыс: Киіз үй жабдықтарының суреттерін қарастыру. Киіз үй макетін тамашалау.

Құрал-жабдықтар, көрнекіліктер: проектор, экран, киіз үй макеті, қазақ ұлттық киімдері, тақырыпқа сай суреттер, ұнтаспа, қазақ халқының тұрмыстық заттары.

– Балалар, бүгін біз мұражайға барып, өткенге саяхат жасаймыз.

– Балалар, мұражай дегеніміз не?

Балалар көне заттарды сақтайтын жер деп жауап береді.

Тәрбиеші мұражайда көне заттарды басқаша экспонаттар деп айтуға болатынын атап кетеді.

– Ол үшін бізге гид керек.

– Балалар, гид дегеніміз кім?

Балалар өз өй-пiкiрлерiн айтады. Тәрбиешi балалардың жауаптарын тыңдап, қорытынды жасайды: гид – саяхат жасаушыларға тарихи және көрiктi жерлерiн көрсететiн адам.

– Балалар, мен бүгiнгi саяхатта сендердiң гидтарын боламын.

Экранда мұражайдың ғимараты пайда болады.

– Балалар, мұражайға кiру үшiн мiндеттi түрде тәртiп сақтау керек. Қане, оларды еске түсiрейiкшi.

Экранда шартты белгiлер көрсетiледi:

– Балалар, экспонатпен танысу үшiн мына жұмбақтың жауабын шешулерiң қажет. Жұмбақ жасырады:

Төбедегі көзінен.

Күн сәулесі түседі.

Бұрышы жоқ төрінен.

Самал еркін еседі [7].

(Киіз үй)

Экранда киіз үйдiң суретi көрсетiледi.

Тәрбиешi үш бағанға бөлiнген кестенi тақтаға iледi:

2-кестеге қарап, балалар өз ойларын айтып, қорытынды жасалынады.

2 кесте – Балалар ойларын қорытындысы

Бiлемiн!	Қайдан бiлдiм?	Не бiлдiм?
Киіз үй не екенiн.	Киіз үйдiң макетiнен, проектордан, суреттерден.	Киіз үйдiң жабдықтарын, мұражайда өзiн ұстау ережелерiн, экспонат не екенiн.

Бiрiншi бағанда тәрбиешi балалардан экспонат туралы не бiлетiнiн сұрайды. Сосын балалардың жауаптарын кестеде сызба ретiнде салады.

Екiншi бағанда тәрбиешi балалардан экспонат туралы ақпаратты қайдан бiлгендерiн, естiгендерiн сұрайды.

Үшiншi бағанда тәрбиешi балалардан экспонат туралы қандай жаңа мәлiмет бiлгендерiн сұрайды.

– Балалар, ертеде қазақ көшпелi халық болып саналды. Осы көшпелi халық әрқашан табиғатпен етене жақын болған. Көшпелi қазақтардың негiзгi баспанасы

киіз үй болған. Ол көшіп қонуға ыңғайлы болған. Киіз үйлерде қазақтар қыста да жазда да тұрған.

– Киіз үйдің қандай негізгі бөліктері бар?

– Балалар, сендер қалай ойлайсыңдар, киіз үйдің ішінде қандай бұйымдар бар?

«Киіз үйдің бұйымдарына не жатады?» ойыны [11].

Балалардың алдында киіз үй бұйымдарының карточкалары жатады. Балалар карточкалардың арасынан тиісті бұйымдарды тандап алады.

– Балалар, киіз үйдің заманауи үйден айырмашылығы бар ма?

Тәрбиеші балаларға киіз үйдің жеңіл құрастыруға, көшіп қонуға ыңғайлы екенін айтып, толықтырады. Қызықты ақпаратты кестенің үшінші бағанына тірек сызба ретінде салады.

«Дұрыс жауап бер» атты дидактикалық ойыны.

1. Көшпелі қазақтардың үйі қалай аталады?

2. Киіз үйдің ерекшелігі неде?

3. Киіз үй неден жасалады?

4. Киіз үйдің негізгі бөліктерін атаңдар.

5. Киіз үйдің бұйымдарын атаңдар.

6. Киіз үй бұйымдары қандай материалдардан жасалады?

– Қазақ халқының тағы бір – ерекшелігі қонақжайлылығы. Олар қонақты киіз үйдің төріне шығарып, дастархан жайып сыйлаған.

– Қазақ халқы ата-бабалардан келе жатқан салт-дәстүрлерді қатты құрметтейді және дәстүрлі түрде үлкендерге деген құрмет сақталған.

Халқымыздың әдет-ғұрпын, дәстүрін, тарихын білу, оны қастерлеу – әрқайсымыздың борышымыз [12].

Тақырыпты бекіту үшін практикалық материал, атап айтқанда суретпен жұмысты келтірілді [13].

Тапсырма: Суретке қарап, киіз үйдегі заттарды атап бер. Олар не үшін қажет?

– Балалар, біздің саяхатымыз аяқталды.

Тәрбиеші балалардан не білгендерін сұрап, кестенің үшінші бағанын толтырады.

Жоғарыда сипатталған әдістемелік нұсқаулықпен дидактикалық материалдың нәтижелілігін тексеру бойынша тәжірибелік зерттеу Павлодар қаласының № 35 мектепке дейінгі мекемеде 2024 жылдың қыркүйек айынан бастап 2024 жылдың желтоқсан айының аралығында жүзеге асырылды. Зерттеуге екі мектепалды топ қатысты: мектепалды «А» – эксперименттік топ (10 бала) мен мектепалды «В» – бақылаушы топ (10 бала).

1 сурет – Киіз үй жабдықтары

Зерттеу жұмысы 3 құрамдас кезеңдерден тұрды:

1 кезең – дайындық кезең

2 кезең – анықтаушы кезең

3 кезең – қорытынды кезең

Зерттеу барысы:

Тапсырмалар үш бөлімнен тұрады:

I. Мен және мені қоршаған орта.

1. Заттардың қандай заттан жасалғанын түсінеді.

2. Таныс материалдармен өз бетінше эксперимент жасайды.

3. Жол қозғалысының ережелерін біледі.

4. Қоғамдық орындарда мінез – құлық ережелерін сақтайды.

II. Тірі және өлі табиғат.

5. Тірі және өлі табиғат, табиғат арасындағы себеп-салдарлық байланысты түсінеді.

6. Туған аймақтың ағаштарын, бұталарын, гүлді өсімдіктерін және шөптесін өсімдіктерін анықтайды және ажыратады. Жыл құстары мен қыстайтын құстарды ажыратады.

III. Менің Отаным – Қазақстан.

7. Мемлекеттік рәміздерді біледі.

8. Өз Отанын жақсы көреді.

9. Қазақстанның көркем табиғатының, мәдени көрікті жерлері мен тарихи ескерткіштерінің маңыздылығын түсінеді.

Бағалау критерийлері төмендегідей:

Толық орындайды – 3 деңгей.

Ішінара орындайды – 2 деңгей.

Орындамайды – 1 деңгей.

Зерттеу барысында алынған мәліметтер кестеге енгізілді. Баланың бірінші бөлімдегі ең көп ұпай саны – 48, екіншісінде – 18, үшіншісінде – 54, барлығы – 120 ұпай (егер әр бөлімнен барлық тапсырмалар үшін ұпай алса). 5 – кестеге жекелеген тапсырмалар бойынша емес, жалпы тапсырмалардың барлық бөлімдері бойынша жиынтық деректер енгізілді. Бала алған ұпайлардың негізінде қоршаған ортамен таныстырудан білім деңгейі көрсетіледі.

Жоғары деңгей – 120-90 ұпай.

Орташа деңгей – 90-60 ұпай.

Төмен деңгей ұпай – 90-нан төмен.

Жиынтық бағалау мен деңгейдің көрсеткіштерін 3-кестеден көре аласыздар.

3 кесте – Жиынтық бағалау және деңгейді анықтау «А» тобы (эксперименттік)

№	Баланың аты-жөні	1 бөлім	2 бөлім	3 бөлім	Барлығы	Деңгей
		Ұпайлар саны				
1	Иса Нұрым	16	6	18	40	III
2	Жомарт Айтуар	27	10	26	63	II
3	Абдрахман Елхан	32	12	32	76	II
4	Мұрат Малика	18	6	20	44	III
5	Нұрмағамбет Амир	30	12	36	78	II
6	Шахметов Зиннур	22	8	24	54	III
7	Мады Амирхан	37	16	39	92	I
8	Кажыкенова Айзере	16	7	18	41	III
9	Жумагул Асанали	22	10	23	55	III
10	Омарова Зарина	48	18	48	114	I

Осылайша кестеге сәйкес біз эксперименттік топтан шыққан қоршаған ортамен таныстырудан көрсеткіштері жоғары – 2 бала (20%), орташа деңгей – 3 бала (30%), төмен деңгей – 5 бала (50%) бар екенін көреміз.

Жиынтық бағалау мен деңгейдің көрсеткіштерін 4-кестеден көре аласыздар.

4 кесте – Жиынтық бағалау және деңгейді анықтау «А» тобы (бақылаушы)

№	Баланың аты-жөні	1 бөлім	2 бөлім	3 бөлім	Барлығы	Деңгей
		Ұпайлар саны				
1	Газизов Тагир	36	16	39	91	I
2	Рамазанов Абдурахман	39	17	40	96	I
3	Ахметова Раяна	20	7	23	50	III
4	Искакова Алима	30	11	31	72	II
5	Ахметова Нурикамал	29	11	27	67	II
6	Абдиашим Амирхан	44	16	33	83	II
7	Умарбеков Арсен	48	18	48	114	I
8	Смагулова Камила	18	11	20	49	III
9	Ахметова Дана	26	7	27	60	III
10	Хамитов Арслан	20	9	22	53	III

Осылайша кестеге сәйкес біз бақылаушы топтан шыққан қоршаған ортамен таныстырудан көрсеткіштері жоғары – 3 бала (30%), орташа деңгей – 3 бала (30%), төмен деңгей – 4 бала (40%) бар екенін көреміз.

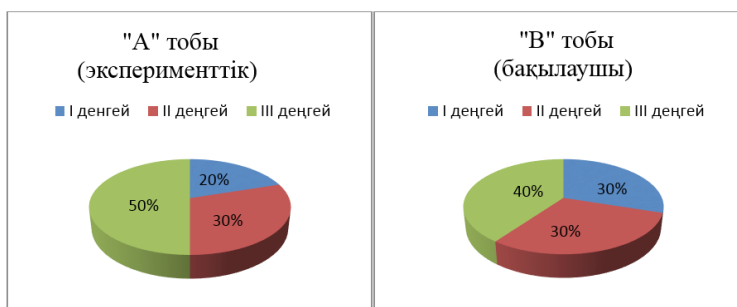
Зерттеудің анықтау кезеңіндегі «А» және «В» топтарының көрсеткіштерін кесте – 5-тен көре аласыздар.

5 кесте – Анықтау кезеңіндегі балалардың қоршаған ортамен таныстырудан нәтижелерінің салыстырмалы кестесі

Деңгей	Зерттеудің анықтау кезеңі			
	«А» тобы		«В» тобы	
	Саны	%	Саны	%
I деңгей	2	20%	3	30%
II деңгей	3	30%	3	30%
III деңгей	5	50%	4	40%

5-кестеге сәйкес эксперименттік топтағы жоғары көрсеткіш көрсеткен балалар саны – 2 (20%), орташа деңгей – 3 (30%), төмен деңгейді – 5 (50%) көрсетті. Ал бақылаушы топтың көрсеткіштері эксперименттік топқа қарағанда ерекшеленбейді.

Эксперименттік және бақылаушы топтағы анықтаушы кезеңінің даму деңгейлерін 2-суреттен көруге болады.

2 сурет – Эксперименттік және бақылаушы топтағы анықтаушы кезеңінің даму деңгейлері

Осылайша кестеге және диаграммаға сәйкес зерттеудің бастапқы кезеңіндегі екі топтың да көрсеткіштері шамамен бірдей болды деп санауға болады.

Түзетуші-дамытушы шараларын қолданғаннан кейін балалардың қоршаған ортамен таныстырудан білім деңгейлерін салыстыру.

Тәжірибелік-эксперименттік зерттеудің қорытынды кезеңінің мақсаты нәтижелерге талдау жасау; мектепалды топ тәрбиеленушілердің қоршаған ортамен таныстырудан оқу-әдістемелік кешенін қолданудың тиімділігін анықтау.

Эксперименттік топтың жиынтық бағалау мен деңгейін 6-кестеде көре аласыздар.

6 кесте – Жиынтық бағалау және деңгейді анықтау «А» тобы (эксперименттік)

№	Баланың аты-жөні	1 бөлім	2 бөлім	3 бөлім	Барлығы	Деңгей
		Ұпайлар саны				
1	Иса Нұрым	35	10	29	74	II
2	Жомарт Айтуар	44	13	34	90	I
3	Абдрахман Елхан	41	16	39	96	I
4	Мұрат Малика	36	9	26	71	II
5	Нұрмағамбет Амир	48	18	51	117	I
6	Шахметов Зиннур	32	13	32	77	II
7	Мады Амирхан	43	18	48	109	I
8	Кажыкенова Айзере	24	12	23	59	III
9	Жумагул Асанали	28	16	28	72	II
10	Омарова Зарина	48	18	54	120	I

Осылайша кестеге сәйкес эксперименттік топтан шыққан қоршаған ортамен таныстырудан көрсеткіштері жоғары деңгей – 5 бала (50%), орташа деңгей – 4 бала (40%), төмен деңгей – 1 бала (10%) бар екенін көреміз.

Бақылаушы топтағы жиынтық бағалау және деңгейді 7-кестеден көре аласыздар.

7 кесте – Жиынтық бағалау және деңгейді анықтау «А» тобы (бақылаушы)

№	Баланың аты-жөні	1 бөлім	2 бөлім	3 бөлім	Барлығы	Деңгей
		Ұпайлар саны				
1	Газизов Тагир	39	16	41	96	I
2	Рамазанов Абдурахман	41	18	41	100	I
3	Ахметова Раяна	21	8	21	50	III
4	Искакова Алима	32	12	32	76	II
5	Ахметова Нурикамал	31	11	26	68	II
6	Абдиашим Амирхан	47	17	32	96	I
7	Умарбеков Арсен	48	18	48	114	I
8	Смагулова Камила	21	10	19	50	III
9	Ахметова Дана	26	10	27	63	II
10	Хамитов Арслан	23	11	24	58	III

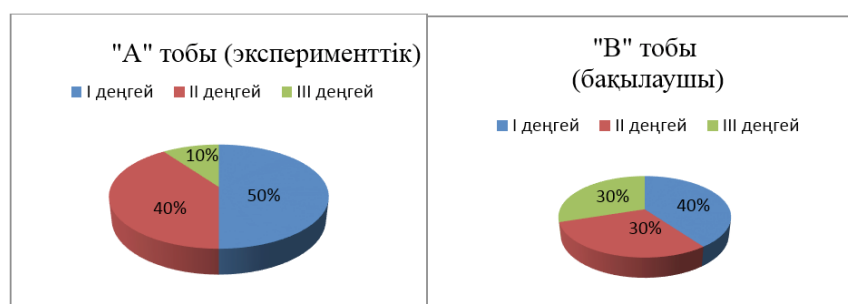
Осылайша кестеге сәйкес біз эксперименттік топтан шыққан қоршаған ортамен таныстырудан көрсеткіштері жоғары деңгей – 4 бала (40%), орташа деңгей – 3 бала (30%), төмен деңгей – 3 бала (30%) бар екенін көреміз.

Зерттеудің қорытынды кезеңіндегі екі топтың көрсеткіштерін 8-кестеден көре аласыздар.

8 кесте – Қорытынды кезеңіндегі балалардың қоршаған ортамен таныстырудан нәтижелерінің салыстырмалы кестесі

Деңгей	Зерттеудің анықтау кезеңі			
	«А» тобы		«В» тобы	
	Саны	%	Саны	%
I деңгей	5	50%	4	40%
II деңгей	4	40%	3	30%
III деңгей	1	10%	3	30%

Осылайша түзету – дамытушы шараларды қолданғаннан кейін жоғары деңгей көрсеткен балалар саны өсті, жоғары деңгейді көрсеткен – 5 бала 50%-ды құрады, орташа деңгей 40%-ды құрап, төмен деңгей 10 %-ға дейін төмендеді.

3 сурет – Эксперименттік және бақылаушы топтағы қорытынды кезеңінің даму деңгейлері

Кесте мен диаграммаға сәйкес екі топтың нәтижелері айтарлықтай ерекшелене бастағанын көруге болады. Эксперименттік топта 5 бала жоғары деңгейге жетті, ал бақылау тобында – 4. Орташа деңгейді эксперименттік топта – 4 бала, ал бақылау тобында – 3. Төмен деңгей эксперименттік тек 1 бала, ал бақылаушы топта – 3 бала.

9 кесте – Қоршаған ортамен таныстырудан оқу әдістемелік кешенін қолданудың эксперименттік және бақылаушы топтарындағы анықтау және қорытынды кезеңдерінің салыстыру нәтижелері

Деңгей	Зерттеудің анықтаушы кезеңі				Зерттеудің қорытынды кезеңі			
	«А» тобы (10 бала)		«В» тобы (10 бала)		«А» тобы (10 бала)		«В» тобы (10 бала)	
	Саны	%	Саны	%	Саны	%	Саны	%
I деңгей	2	20%	3	30%	5	50%	4	40%
II деңгей	3	30%	3	30%	4	40%	3	30%
III деңгей	5	50%	4	40%	1	10%	3	30%

Кестеге сәйкес бақылау тобында көрсеткіштер айтарлықтай өзгерген жоқ: 1 бала төмен деңгейден орташа деңгейге өтті, 1 бала орташа деңгейден жоғары деңгейге көтерілді.

Эксперименттік топта қорытынды кезеңінен кейін бірден даму динамикасын көруге болады. Жоғары деңгей 20%-дан 50%-ға дейін, орташа 30%-дан 40%-ға дейін жоғарылады, ал төмен көрсеткіш 50%-дан 10%-ға дейін төмендеді.

Қорыта келгенде, мектепалды топтарына арналған қоршаған ортамен таныстырудан оқу-әдістемелік кешенді қолдану өз оң нәтижесін көрсетіп, тиімділігін дәлелдеді. Кешендегі ұсынылған әдіс-тәсілдерді, ойындар мен жағдаяттарды қолдану балалардың жан-жақты, атап айтқанда әлеуметтік, танымдық дағдылардың толыққанды дамуына, оқу іс-әрекетіндегі белсенділікті қалыптастыруға ықпал етеді және балалардың қоршаған ортамен байланыс орнатуын қамтамасыз етеді.

Қорытынды

Осылайша, мектепке дейінгі мекеменің ұйымдастырылған қызметі шеңберінде дайындық топтарының балаларына арналған қоршаған әлемді зерттеуге арналған оқу-әдістемелік кешен құрылып, енгізілді.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың стандартты бағдарламасының күтілетін нәтижелеріне сәйкес құрылымдық білім беру қызметіне арналған технологиялық карталар әзірленді. Оқу материалын тиімді игеру үшін дидактикалық материалдар ұсынылады. Практикалық тапсырмаларды орындай отырып, балалар игерілген тақырыпты оқып, бекітеді. Оқу-әдістемелік кешенді әзірлеу барысында дәлелденген, негізделген қазіргі заманға сай ғылыми ұстанымдар негізге алынды.

Түйіндей келе, оқыту процесінде жаңа мазмұндағы әдістемелік нұсқаулықты әзірлеу және оны қолданысқа енгізу әрбір тәрбиешінің міндеті. Міне, жаңа үлгідегі оқыту-әдістемелік кешеннің тиімділігі – баланың жан-жақты дағдыларын дамытып, білімді ұрпақ тәрбиелейді. Ертеңімізді бүгін ойлап, жас ұрпақты жан-жақты тәрбиелеу мен жеткілікті білім қорын беру әр тәрбиешінің міндеті екенін естен шығармайық.

Аталмыш әдістемелік нұсқаулық бүгінгі таңда қоршаған ортамен таныстыру құралы ретінде терең зерттеуге және білім беру процесіне енгізуге лайық, өйткені ол қазіргі мектепке дейінгі тәрбиеленушінің психологиялық-педагогикалық ерекшеліктеріне сәйкес келеді.

Қорыта келгенде, бұл әдістемелік нұсқаулық мектепке дейінгі мекемедегі тәрбиешілерге мен педагогтарға, ата-аналарға таптырмас көмекші құралға айналатыны анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. [Электронды ресурс]. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығымен бекітілген. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>
2. **Вострухина, Т.В., Кондрыкинская, Л.А.** Знакомим с окружающим миром детей 5–7 лет [Текст]. 2-е изд. – М.: ТЦ Сфера, 2020. – 192 с.
3. **Вахрушев, А.А.** Здравствуй, мир!: Пособие по ознакомлению с окружающим миром для детей 4–6 лет [Текст]. в 2 ч. – М.: Баласс, – 2002. – 25 с.
4. **Грушина, М.Н.** Ознакомление с окружающим миром : Альбом для детей средней группы дошкольной организации (от 3 лет) [Текст]. – Алматы: Атамұра, 2021. – 20 с.
5. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы. [Электронды ресурс] Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі 2016 жылғы 12 тамыздағы № 499 бұйрығымен бекітілген. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014235y8>
6. **Грушина, М.Н.** Ознакомление с окружающим миром: Тетрадь для детей старшей группы дошкольной организации [Текст]. – Алматы: Атамұра, 2019. – 21 с.

7. **Айтмағанбетова, Қ.А.** Мен және бәрі, бәрі, бәрі: Қоршаған ортамен таныстыру [Мәтін]. – Алматы: «Аруна» баспасы, 2006. – 76 б.
8. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарлары. [Электронды ресурс] Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 9 қыркүйектегі № 394 бұйрығымен бекітілген. URL: <https://kulanabb.kz/wp-content/uploads/2022/11/Ulgilik-okuzhosparu>.
9. «Бір тұтас тәрбие» бағдарламасы. [Электронды ресурс]. Оқу-ағарту министрінің 2023 жылы қабылданған. URL: https://zhitikara.edu.kz/images/docs/Бір%20тұтас%20тәрбие%20бағдарламасы_compressed.pdf
10. **Илюбаева, А.А., Байтемирова, М.Қ.** Қоршаған ортамен таныстыру: әдістемелік [Мәтін]. – Астана: «Арман-PV баспасы», 2024. – 92 б.
11. **Манкеш, А.Е.** Айналаны қоршаған орта. Экология. Әліппе-дәптері 1 [Мәтін]. – Алматы кітап, 2003. – 48 б.
12. **Сагиева, С.З.** «Қоршаған ортамен танысу» Жұмыс дәптері [Мәтін]. Алматы кітап, 2005. – 40 б.
13. **Илюбаева, А.А., Байтемирова, М.Қ.** Қоршаған ортамен таныстыру. Дидактикалық материал [Мәтін]. – Астана: «Арман-PV баспасы», 2024. – 36 б.
14. **Әмірова, Ә.С., Анартаева, К.А.** Тіл дамытуға әдістемелік құрал [Мәтін]. – Астана: Арман-ПВ, 2013. – 167 б.

References

1. Mektepke deyingi tarbie men okytudyn, bastauysh, negizgi orta, zhalpy orta, tekhnikalyk zhane kasiptik, orta bilimnen keyingi bilim berudin memlekettik zhalpyga mindetti standarty [State mandatory standard of preschool education and training, primary, basic secondary, general secondary, technical and professional, post-secondary education]. [Electronic resource] Approved by the order of the Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan dated August 3, 2022 №348. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031> [In Kazakh]
2. **Vostrukhina, T.V., Kondrykinskaya, L.A.** Znakomim s okruzhayushchim mirom detej 5–7 let [Introducing children 5-7 years old to the outside world] [Text]. 2nd ed. – Moscow: Sphere Shopping Center, 2020. – 192 p. [In Russian]
3. **Vakhrushev, A.A.** Zdravstvuj, mir!: Posobie po oznakomleniyu s okruzhayushchim mirom dlya detej 4-6 let [Hello, world!: A guide to getting to know the world around us for children aged 4-6] [Text]: at 2 o'clock, – Moscow: Balass, 2002. – 25 p. [In Russian]
4. **Grushina, M.N.** Oznakomlenie s okruzhayushchim mirom: Al'bom dlya detej srednej gruppy doshkol'noj organizacii (ot 3 let) [Familiarization with the outside world: An album for children of the middle group of preschool organizations (from 3 years old)] [Text]. – Almaty: Atamura, 2021. – 20 p. [In Russian]
5. Mektepke deyingi tarbie men okytudyn ulgilik oku bagdarlamasy [Standard curriculum of preschool education and training]. [Electronic resource] Approved by the order of the Ministry of Education and science of the Republic of Kazakhstan dated August 12, 2016 №499. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014235y8> [In Kazakh]
6. **Grushina, M.N.** Oznakomlenie s okruzhayushchim mirom: Tetrad' dlya detej starshej gruppy doshkol'noj organizacii [Familiarization with the outside world: A notebook for children of the senior group of preschool organizations] [Text]. – Almaty: Atamura, 2019. – 21 p. [In Russian]
7. **Aitmaganbetova, K.A.** Men zhane bari, bai, bari: Korshagan ortamen tanystyru [I and everything, everything, everything: introduction to the environment] [Text]. – Almaty: publishing house «Aruna», 2006. – 76 p. [In Kazakh]

8. Mektepke dejingi tarbie men okytudyn ulgilik oku zhosparlary [Standard curricula of preschool education and training]. Approved by order of the Minister of Education of the Republic of Kazakhstan dated September 9, 2022 No. 394. [Electronic resource] URL: <https://kulanabb.kz/wp-content/uploads/2022/11/Ulgilik-okuzhosparly.pdf>. [In Kazakh]

9. «Bir tutas tarbie» bagdarlamasy [The program «One whole education»]. Adopted by the minister of education and science in 2023. URL: https://zhitikara.edu.kz/images/docs/Бір%20тұтас%20тәрбие%20бағдарламасы_compressed.pdf [In Kazakh]

10. **Ilyubaeva, A.A., Baitemirova, M.K.** Korshagan ortamen tanystyru: Adistemelik nuskaulyk [Familiarization with the environment: a methodological guide] [Text]. – Astana: «Arman-PV baspasy», 2024. – 92 p. [In Kazakh]

11. **Mankesh, A.E.** Ajnalany korshagan orta. Ekologiya. Alippe-dapteri 1 [The environment around. Ecology. Alphabet-Notebook 1] [Text]. – Almaty book, 2003. – 48 p. [In Kazakh]

13. **Ilyubaeva, A.A., Baitemirova, M.K.** Korshagan ortamen tanystyru. Didaktikalyk material [Familiarization with the environment. Didactic material] [Text]. – Astana: «Arman-PV baspasy», 2024. – 36 p. [In Kazakh]

12. **Sagieva, S.Z.** «Korshagan ortamen tanysu» Zhumys dapteri [Workbook «Acquaintance with the environment»] [Text]. – Almaty book, 2005. – 40 p. [In Kazakh]

14. **Amirova, Ə.S., Anartaeva, K.A.** Til damytuga adistemelik kural [Methodological manual for the development of language] [Text]. – Astana: Arman-PV, 2013. – 167 p. [In Kazakh]

А.Д. Жомартова¹, А.Ж. Бахралинова^{2*}, А.А. Илюбаева²

¹Торайгыров университет, Павлодар, Республика Казахстан

²Павлодарский педагогический университет имени Әлкей Марғұлан,
Павлодар, Республика Казахстан

Использование учебно-методического комплекса

по ознакомлению с окружающим миром в дошкольном учреждении

Аннотация. В научной статье были рассмотрены вопросы разработки, составления и применения учебно-методического комплекса «Ознакомление с окружающим миром» для детей дошкольного возраста на основе обновленной образовательной программы. Цель статьи – оказание методической помощи педагогам в применении учебно-методического комплекса в организованной деятельности в дошкольном учреждении. В статье подробно изучены актуальные вопросы методики преподавания ознакомления с окружающей средой в дошкольной организации с детьми дошкольного возраста с целью формирования социально-эмоциональных навыков. Вниманию читателей представлены инновационные, эффективные методики преподавания по ознакомлению с окружающим миром в ДОУ, предложены технологические карты, дидактический материал с целью закрепления пройденного материала. В статье приводится краткое описание научной и практической значимости данной работы. Научная значимость заключается в выявлении новых способов написания методических пособий и повышении их эффективности на примере одной из них. Практическая значимость статьи заключается в том, что настоящее исследование может быть полезно практикующим педагогам, методистам дошкольных учреждений. Сформулированы выводы по теме исследования. Данная работа вносит вклад в развитие методики дошкольной педагогики.

Ключевые слова: дошкольники, учебно- методический комплекс, социально -эмоциональные навыки, программа, окружающий мир, исследование.

A.D. Zhomartova¹, A.J. Bakhralinova^{2*}, A.A. Ilyubaeva²

¹ Toraighirov University, Pavlodar, Republic of Kazakhstan

² Pavlodar Pedagogical University named after Alkey Margulan
Pavlodar, Republic of Kazakhstan

**The use of an educational and methodological complex
for familiarization with the outside world in a preschool institution**

Annotation. The scientific article considered the issues of developing, compiling and applying the educational and methodological complex «Familiarization with the outside world» for preschool children based on an updated educational program. The purpose of the article is to provide methodological assistance to teachers in the application of an educational and methodological complex in organized activities in a preschool institution. The article examines in detail the topical issues of teaching methods of familiarization with the environment in a preschool organization with pre-school children in order to form socio-emotional skills. The readers are presented with innovative, effective teaching methods for familiarizing themselves with the outside world in the preschool, technological maps, didactic material are offered in order to consolidate the material they have studied. The article provides a brief description of the scientific and practical significance of this work. The scientific significance lies in the identification of new ways of writing methodological manuals and higher

Keywords: preschoolers, educational and methodological complex, social and emotional skills, program, the world around us, research.